

Foto: Dan Aamlid / NIBIO

Utsyn over norsk landbruk Tilstand og utviklingstrekk 2024

Utsyn over norsk landbruk 2024 gir et kort overblikk over viktige trekk ved norsk landbruk, og er en sammenstilling av noe av all den informasjonen som årlig blir publisert innenfor landbruksområdet.

Bare 3 prosent av det samlede landarealet i Norge (utenom Svalbard og Jan Mayen) er dyrket jord. Skog dekker 39 prosent av landarealet i Norge. Til sammenligning utgjør by og industriområder bare 0,5 prosent av landarealet (Kartverket, 2024).

Klimatiske forhold er avgjørende for hvilke jordbruksvekster som kan dyrkes, og for avlingsnivået. Norge ligger i ytterkanten av dyrkingsområdet for flere viktige vekster og er et av få europeiske land som ikke dyrker sukkervekster. Klimaet gjør også sitt til at kornavlingene per arealenhet er mindre enn i mange andre europeiske land. I store deler av

landet er fôrdyrking, hovedsakelig gras, langt på vei eneste mulige planteproduksjon. Grovfôrbasert husdyrproduksjon har derfor stor betydning i norsk jordbruk. Også en stor del av kornavlingen blir brukt til husdyrfôr. Det kjølige klimaet begrenser forekomsten av plantesykdommer og skadedyr.

JORDBRUKSRESSURSENE

Jordbruksarealet

Ifølge Budsjettneemnda for jordbruket (2024a) var 9,84 mill. dekar jordbruksareal i drift i 2023. Av dette var 8,07 mill. dekar fulldyrka. Det er registrert en nedgang på 6 prosent i jordbruksarealet fra 2001

DEN NORSKE MODELLEN; HOVEDAVTALEN FOR JORDBRUKET OG ÅRLIGE JORDBRUKSFORHANDLINGER

- Hovedavtalen for jordbruket gir mandatet for jordbruksforhandlingene (regulerer hvem som forhandler og hva det forhandles om)
- Budsjettnemnda for jordbruket utarbeider grunnlagsmaterialet for forhandlingene (partenes felles faktagrunnlag, ca. 10. april)
- Krav fra jordbruket (ultimo april)
- Tilbud fra staten (primo mai)
- Forhandlinger
- Avtale (eller brudd) innen ca. 15. mai
- Stortinget vedtar avtalen i juni

til 2023. Kornarealet er redusert med 14 prosent fra toppåret 2001 til 2023. For fulldyrket eng, var arealet størst i 2002 og er redusert med 3 prosent til 2023. Overflatedyrket eng er økt med 8 prosent siden 2002.

Korndyrkinga foregår i hovedsak på flatbygdene, både på Østlandet og i Trøndelag. Ellers er det gras og annet grovfôr som har størst betydning i Norge. Den geografiske fordelingen av vekstene har ikke bare klimatiske og topografiske årsaker. Landbrukspolitikken som har vært ført fra starten av 1950-tallet, har bidratt til å styre korn dyrkingen mot flatbygdene hvor det er egnede dyrkingsforhold samtidig som det er tilgang på arbeidsplasser utenfor jordbruket.

De grovfôrbaserte husdyrproduksjonene, som er både mer arbeidskrevende og mer inntektsbringende per arealenhet, er samtidig blitt kanalisert til distrikter hvor dyrkingsforholdene for korn er dårligere og mulighetene er mindre for å finne sysselsetting utenom bruket.

Husdyr

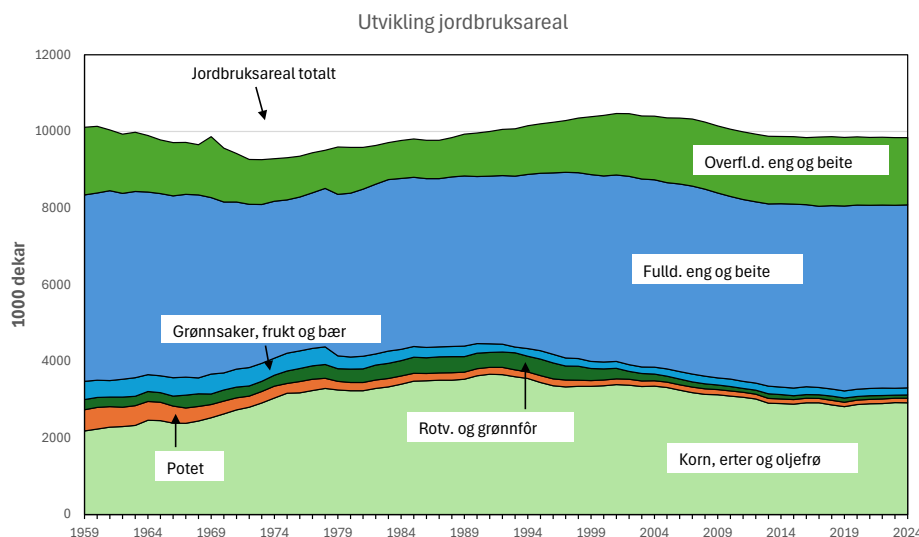
Melkekubestanden har gått jevnt nedover og er redusert fra 375 750 melkekyr i 1980 til 203 000 i 2024 (Budsjettnemnda for jordbruket, 2024a).

Nedgangen har sammenheng med at melkeforbruket og den totale melkeproduksjon er redusert. Melkeytelsen per ku har vært stigende siden tusenårsskiftet mens den totale melkeproduksjonen i denne perioden har vært relativt stabil med en meierileveranse på ca. 1 500 mill. liter.

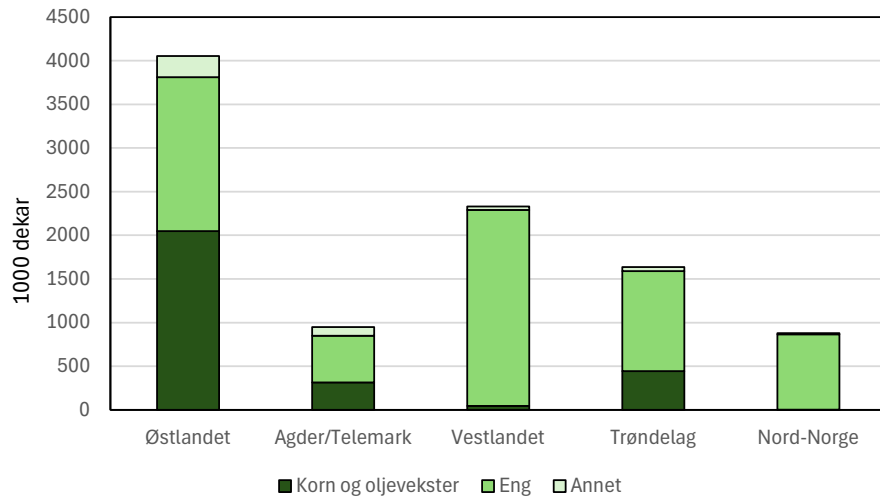
Antall kyr per melkeproduksjonsbruk har økt. Ved jordbrukstellingen i 1989 var det i gjennom snitt 11,7 kyr per bruk. Antallet hadde økt til 31,8 i 2023 (Budsjettnemnda for jordbruket, 2024a). I europeisk sammenheng har Norge små besetninger av melkeku.

Bestanden av svin varierer en del fra år til år. I perioder med overproduksjon eller underdekning av svinekjøtt har det blitt satt i verk ulike tiltak for å forsøke å bringe markedet i balanse.

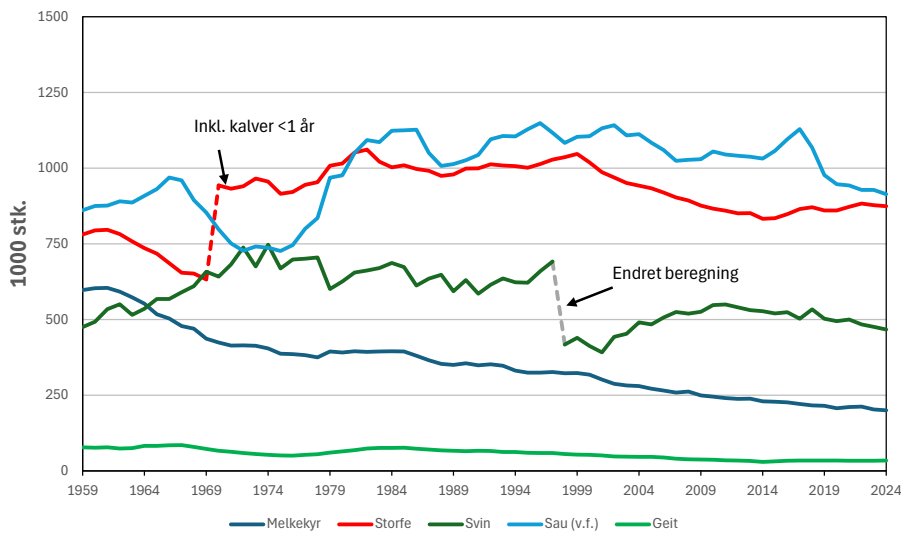
Antall vinterfôra sau økte med 9 prosent fra 2014 til 2017 etter tiltak for å stimulere produksjon. Dette har resultert i overproduksjon, redusert lønnsomhet og nedgang i dyretallet på 18 prosent etter 2017. Mange mindre enheter har lagt ned saueholdet i forbindelse med generasjonsskifte.

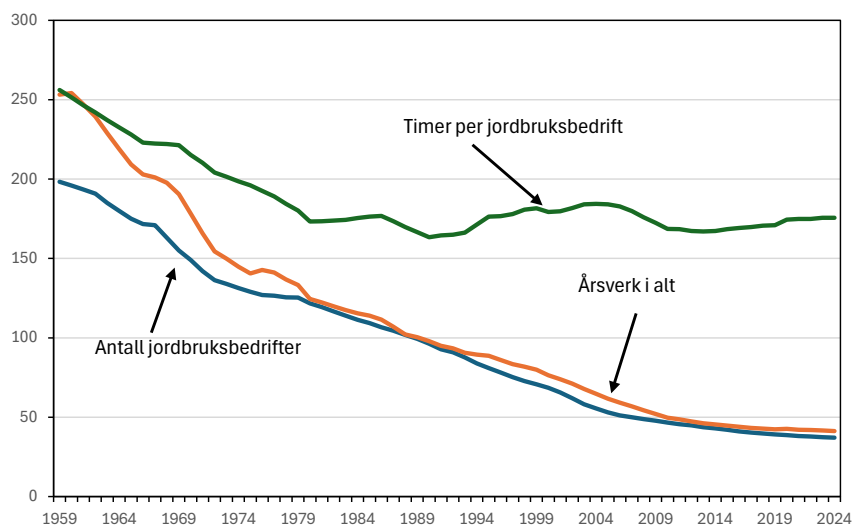
Figur 1 Jordbruksarealet fordelt på hovedvekster. Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket (2024a)

Figur 2 Arealfordeling i ulike landsdeler 2023
Kilde: Statistisk sentralbyrå (2023a), foreløpige tall

Figur 3 Antall husdyr. Utvalgte dyreslag. Kilde: Budsjett- nemnda for jordbruket (2024a)

Figur 4 Antall bruk i drift, årsverk i alt og timer per bruk for jordbrukssektoren. Kilde: Budsjett- nemnda for jordbruket (2024a)

BRUKSTØRRELSE, STRUKTURUTVIKLING OG ARBEIDSFORBRUK

Antall jordbruksbedrifter har gått ned fra 99 400 i 1989 til omtrent 37 000 i 2023. Samtidig blir det gjennomsnittlige jordbruksarealet på de jordbruksbedriftene som er i drift, stadig større. I 1999 var det i gjennomsnitt 148 dekar jordbruksareal per enhet, mens gjennomsnittsarealet i 2023 var 261 dekar. Av dette var omtrent 48 prosent leiejord. Leiejord har hatt økende betydning gjennom hele etterkrigstiden.

Strukturutviklingen i jordbruket kjennetegnes også ved at antall jordbruksbedrifter med husdyr har gått kraftig ned. Trenden er at produksjonen konsentreres om færre jordbruksbedrifter, uten at det samlede produksjonsvolumet går ned.

Både teknologisk utvikling og økonomisk tilpasning er årsaker til spesialisering og større enheter innenfor både husdyrhold og planteproduksjon. Siden 1975 har konsesjonsbestemmelser satt en øvre grense for dyretallet ved nyetableringer og utvidelser i fjørfehold og svinehold. Restriksjonene gjør at myndighetene kan holde en viss kontroll med strukturutviklingen i de kraftfôr- krevende produksjonene. I melkeproduksjon er systemet med kvoter begrensende for størrelsen av besetningene. Kvoter og grenser kan bli endret, og til eksempel ble konsesjonsgrensen for slaktekylling doblet til 280 000 slakta dyr i 2020, og for grovfôr og korn ble det én tilskuddssats for alt areal.

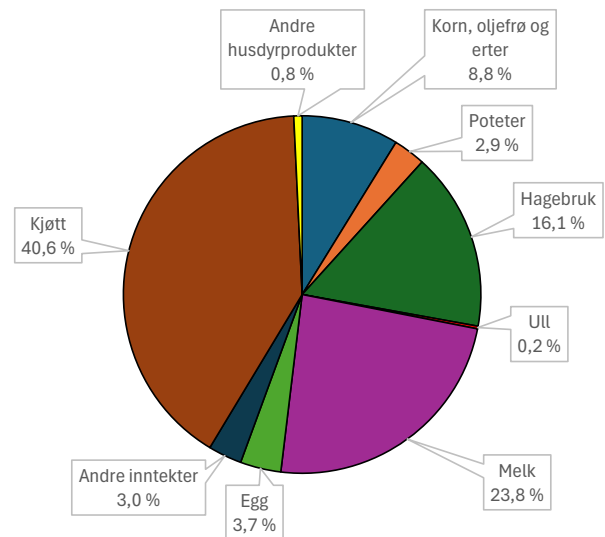
Antall eiere av landbrukseiendommer i Norge er redusert mye mindre enn antall jordbruksbedrifter. I 2023 var det 182 526 landbrukseiendommer i alt, en nedgang på ca. 3 600 på 10 år (Statistisk sentralbyrå, 2023b). Om lag 78,7 prosent av alle landbrukseiendommene med boligbygning er bebodd.

De fleste norske gårdsbruk blir drevet av familien som eier jordbruksbedriften. Det er vanlig å leie noe arbeidshjelp. I 2024 ble det utført til sammen 41 500 årsverk i norsk jordbruk. Av dette var 31 300 timer familieårsverk. (Budsjettnemnda for jordbruket, 2024a).

ØKONOMIEN I JORDBRUKET

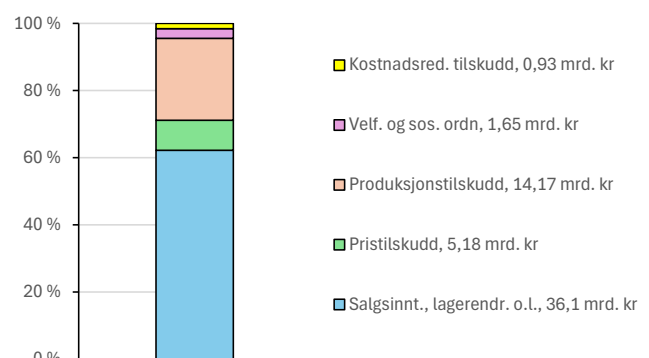
Målt på produsentleddet var verdien av den samlede jordbruksproduksjonen i Norge på 59,5 mrd. kroner i 2023, inkl. alle tilskudd. Totalinntektene det enkelte år vil være påvirket av værforhold, markedsforhold og endringer i priser og tilskudd. Kornproduksjonen var i 2023 spesielt preget av ekstremværet «Hans».

Jordbrukets samlede inntekter er et resultat av salg av produkter i markedet og tilskudd bevilget over statsbudsjettet. Figur 5 viser hvordan bøndernes totale inntekter på 41,6 mrd. kroner fra salg av jordbruksprodukter eksklusive de direkte tilskuddene, fordeler seg på ulike produksjoner i et forventet normalår 2023. Salg av melk og kjøtt er de to største inntektspostene.

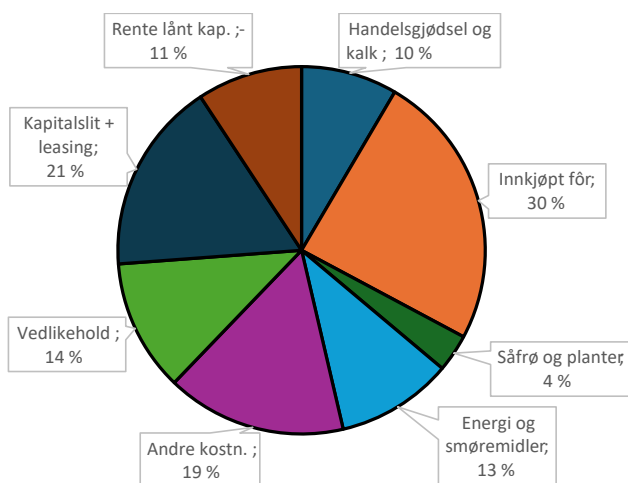

Figur 5 Jordbrukets forventede produksjonsinntekter fordelt på produksjoner. Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket (2024a)

Figur 6 viser sammensetningen av jordbrukets totale inntekter fordelt på salgsinntekter og de ulike hovedgruppene av tilskudd. Pristilskuddene er skilt ut som egen gruppe, og salgsinntektene i figuren er derfor mindre enn produksjonsinntektene omtalt over.

Figur 6 Jordbrukets totalinntekt fordelt på salgsinntekter og hovedgrupper av tilskudd Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket (2024a)

Figur 7 Kostnadene i jordbruket fordelt på kostnadsarter.
Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket (2024a)

I figur 7 er jordbrukets samlede kostnader, slik de er beregnet i Totalkalkylen, fordelt på de ulike kostnadspostene. Jordbrukets totale kostnader for 2023 var budsjettert til 39,4 mrd. kroner. Kapitalslit (avskrivningene på bygninger, maskiner og redskaper osv.), innkjøpt fôr og «andre kostnader» er de største kostnadspostene. «Andre kostnader» er en samlepost for mange større og mindre kostnadsposter som f.eks. ensileringsmidler, emballasje, frakt, veterinær og forsikring.

For resultatene på totalnivå, dvs. for norsk jordbruk samlet, legger en til grunn beregningene i Totalkalkylen for jordbruket. I Totalkalkylen utarbeides det to regnskapsserier; en for jordbrukssektoren (tidligere registrerte regnskap) og en for aktive jordbruksbedrifter (tidligere normalisert regnskap). Sektorregnskapet viser det faktiske regnskapet for jordbruket i hvert år, mens regnskapsserien for det aktive jordbruket viser regnskapet ved «normale» forhold. I tillegg er det noen ulikheter i beregningsprinsippene av de to seriene. For eksempel blir arbeidstimer utført av andre enn brukerfamilien, trukket fra og kostnadsført i Totalkalkylen for aktive jordbruksbedrifter. I sektorregnskapet tilhører alle arbeidstimer jordbrukssektoren. Dette gir lavere arbeidsforbruk, men høyere kostnader i Totalkalkylen for aktive jordbruksbedrifter

I tabell 1 er resultatet etter de to regnskapsseriene i Totalkalkylen gjengitt for årene 2021-2024. Resultatmålene er forskjellige for sektorregnskapet og regnskapet for aktive jordbruksbedrifter. For sektorregnskapet er vederlag til arbeid og egenkapital i millioner kroner og i kroner per årsverk, dvs. godtgjøringen til alt arbeid og egenkapital etter at alle øvrige kostnader inkludert renter på lånt kapital, er dekket.

For regnskapet til det aktive jordbruket, er det årsresultatet, og deretter årsresultat per familieårsverk inkl. effekt av jordbruksfradraget som blir brukt.

Utviklingen i årsresultat for aktive jordbruksbedrifter blir lagt til grunn for vurderingen av inntektsutviklingen i jordbruket i jordbruksforhandlingene. Inntektsutviklingen i jordbruket sammenholdes ofte med inntektsutviklingen for noen sammenligningsgrupper, bl.a. industriarbeidere.

Inntektene for jordbrukere og industriarbeidere i tabell 1 er ikke uten videre sammenlignbare, men tabellen gir likevel uttrykk for forskjeller både i inntektsnivå og inntektsutvikling per årsverk mellom de to gruppene.

De til dels store sprangene i jordbruksinntekten mellom år også for den normaliserte serien, skyldes særlig variasjoner i markeds situasjonen for husdyrprodukter og i kostnadene fra år til år. Virkningen av inntektsfradraget er innarbeidet i én serie i tabell 1. Resultatet per årsverk viser en mindre nedgang/sterkere økning enn på totalnivå. Det skyldes at det blir stadig færre årsverk å fordele totalresultatet på. Inntektene per syssel satt i jordbruket øker i perioden sett under ett på grunn av effektiviseringer i produksjonen.

	21	22	23	24
Sektorregnskapet				
mill.kr	15 815	18 480	15 979	19 892
endring %		17 %	-14 %	24 %
kr per årsverk	371 244	440 524	383 189	479 325
endring %		19 %	-13 %	25 %
Active jordbruksbedrifter				
mill.kr	10 283	12 827	11 533	14 784
endring %		25 %	-10 %	28 %
Årsresultat per familieårsverk inkl. effekt av jordbruksfradraget	358 700	453 700	412 200	522 000
endring %		26 %	-9 %	27 %
Sammenligningslønn				
årslønn	569 500	591 800	624 700	657 200
endring %		4 %	6 %	5 %

Tabell 1 Vederlag til arbeid og egenkapital ifølge totalkalkylen for jordbrukssektor og årsresultat i totalkalkylen for aktive jordbruksbedrifter mill. kr og kr/ årsverk, årslønn for industriarbeidere.
Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket (2024a).

Jordbruk og næringsmiddelindustri i regionaløkonomisk sammenheng

Bruttoprodukt og antall sysselsatte er her benyttet som indikator på hva jordbruk og næringsmiddelindustri betyr i de enkelte fylkene. For landet som helhet var bruttoproduktet i jordbruket på 16,5 mrd. kroner i 2021 mens bruttoproduktet i nærings- og nytelsesmiddelindustrien var 48,5 mrd. kr. For landet som helhet var sysselsettingen i jordbruket på 37 150 personer i 2021. Til sammenligning var sysselsettingen i nærings- og nytelsesmiddelindustrien på 48 809 personer.

Bruttoproduktet i jordbruket utgjorde 0,4 prosent av totalt bruttoprodukt i Norge, mens sysselsettingen utgjorde 1,3 prosent av landets sysselsatte.

De fylkesvise dataene fra 2021 viser bl.a. at Innlandet var det største jordbruksfylket, både målt i bruttoprodukt (3 302 mill. kr.) og i sysselsetting (6 543 sysselsatte).

Ser man på nærings- og nytelsesmiddelindustrien, var det Rogaland som hadde høyest bruttoprodukt i 2021 med 6 602 mill. kr, mens Trøndelag hadde flest sysselsatte med 6 319 sysselsatte.

Økonomien på bruksnivå

Jordbruket består av mange enkeltbruk spredt over hele landet med ulik størrelse og produksjonsform. Totalkalkylen for jordbruket viser samlet økonomiske resultat for jordbruket i Norge, mens driftsgranskingene i jord- og skogbruk som NIBIO, tidligere NILF, utfører, viser hvordan økonomien er for ulike typer av bruk. Driftsgranskingene omfatter regnskap fra ca. 900 bruk fra hele landet der en vesentlig del av familiens totalinntekt kommer fra bruket. Materialet grupperes etter landsdel, bruksstørrelse og driftsform.

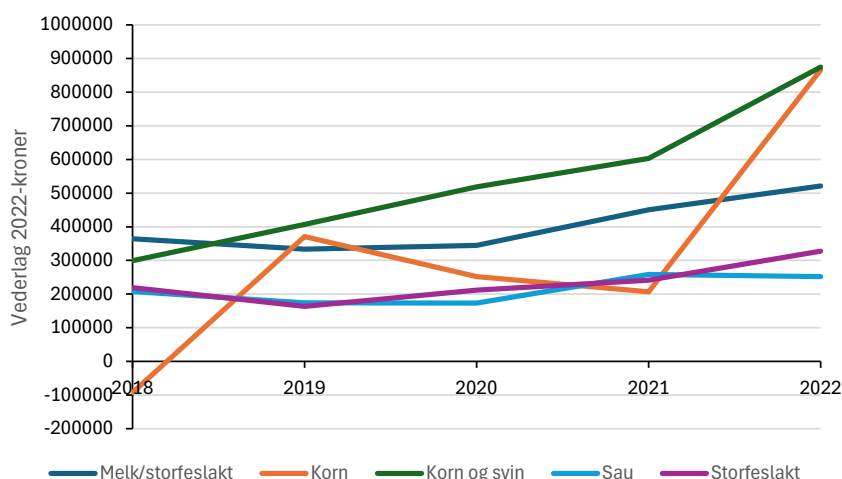
Vederlag til arbeid og egenkapital framkommer når en tar inntektene i jordbruket og trekker fra alle kostnadene med unntak av lønn til leid hjelp. I kostnadene ligger også jordbrukets andel av familiens gjeldsrenter. Vederlaget til arbeid og egenkapital er godtgjøring for alt arbeid og brukerfamiliens egenkapital innsatt i produksjonen.

Figur 8 viser vederlag til arbeid og egenkapital per bruk for utvalgte driftsformer siste tiårsperiode. Det er store utslag, som skyldes både avlingsmessige og markedsmessige forhold. Melk- og storfeskjøttproduksjon er mindre påvirket av avlingsvariasjoner, og prisvariasjonen er relativt liten.

Resultatet i ensidig kornproduksjon er svært påvirket av avlingene det enkelte året, men prisene spiller også en rolle. Produksjon av sauekjøtt påvirkes bl.a. av beiteforholdene og av kjøttprisene.

Den gjennomsnittlige arbeidsinnsatsen for alle deltakerbruk var 2 994 timer i 2022. Sammenlignet med 2021 var det en økning på 60 timer per bruk. Brukerfamilien sto selv for 69 prosent av den registrerte arbeidsinnsatsen.

Jordbrukets andel av brukerfamiliens samlede nettoinntekter utgjorde i 2022 35 prosent. 47 prosent av brukerfamiliens samlede inntekter hadde tilknytning til totalressursene på bruket. Det betyr at 12 prosent av alle inntektene kom fra skogbruk, tilleggsnæring og fra verdien av familiens arbeid på nyanlegg tilknyttet bruket. Resten av inntektene kom fra lønnsinntekter, næring utenom bruket, pensjoner og kapitalinntekter.

Figur 8 Vederlag til arbeid og egenkapital per jordbruksbedrift for noen typer av bruk, i 2022 kroner. Kilde: Norsk institutt for bioøkonomi 2022.

PRODUKSJON, FORBRUK OG OMSETNING AV NOEN JORDBRUKSPRODUKTER

Korn, melvarer og kraftfôr

Det meste av kornet som produseres i Norge, nyttes til dyrefôr som kraftfôr. Av en normalårsproduksjon på litt over 1 mill. tonn, vil omtrent 80 prosent gå til kraftfôr. Den norskproduserte andelen av matkornforbruket varierer mye mellom år som følge av de utslagene værforholdene gir på mengde og kvalitet, se figur 9. For 2021 var andelen 65,5 prosent mens den var 75,7 prosent i 2022.

Poteter og hagebruksprodukter

Figur 9 viser også en nedgang over tid for poteter, særlig for matpoteter mens forbruket av grønnsaker, frukt og bær gjennomgående er økende. Størsteparten av forbruket av frukt og bær er importert pga. de begrensede naturgitte forholdene for produksjon i Norge. Figuren viser også en betydelig import av poteter.

Melk og melkeprodukter

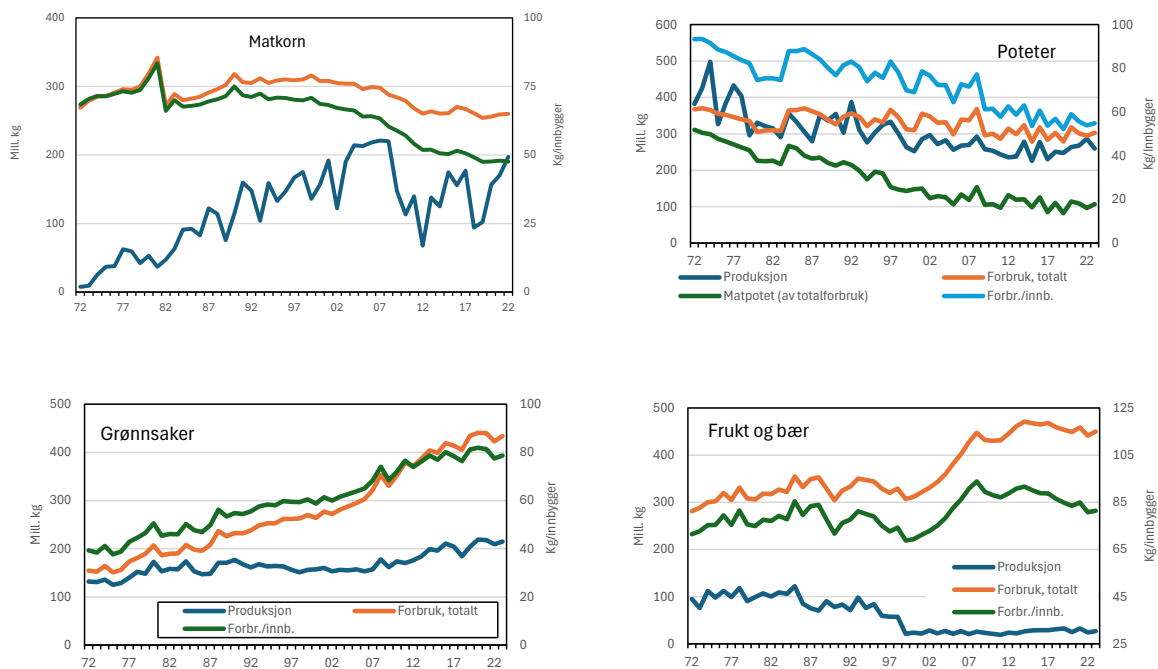
Etter en relativt kraftig nedgang fra midten av 1980-tallet har forbruket av melk (mill. liter) endret seg lite etter år 2000 og har med få unntak variert noe over 1 500 mill. liter levert meieri. På grunn av befolkningsøkningen går likevel forbruket fortsatt nedover regnet pr. person.

Forbruket av konsummelk går jevnt nedover mens forbruket av ost har økt. Økt konkurranse fra andre produkter, prisforhold, fokus på kosthold og helse og endrede spisevaner, forklarer mye av den langsiktige endringen. Siden fortjenesten er høyest ved salg av konsummelk, har forbruksutviklingen negative økonomiske konsekvenser for melkeprodusentene.

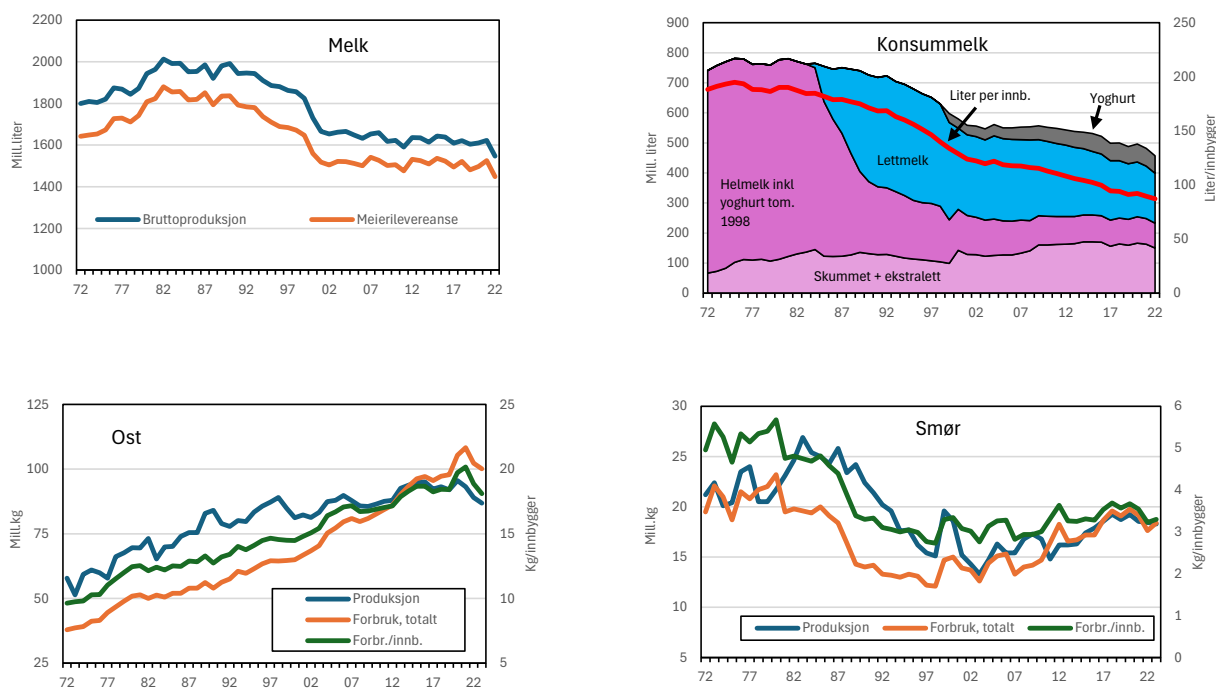
Kjøtt og egg

Totalforbruk og produksjon av kjøtt har økt mer eller mindre uavbrutt de tre-fire siste tiårene, særlig pga. økning for fjørfekjøtt. Forbruket av fjørfekjøtt har gått noe ned siden toppåret 2013, og var i 2022 litt høyere enn forbruket av storfekjøtt. Størst forbruk er det av svinekjøtt med 20,2 kg per innbygger. Spørsmål om kosthold og sunnhet ved matvarer kan potensielt gi store utslag i etterspørselen. Opplysningene om bruk av antibiotika (narsin) i fôret, ga eksempelvis en sterk nedgang i forbruket av kylling i 2014 og 2015.

Forbruket av kjøtt fra husdyr, dvs. storfe og kalv, sau/lam, svin og fjørfe var på sitt historisk høyeste nivå i 2021 med nær 407 000 tonn, omtrent en dobling fra tidlig på 1980-tallet. Økningen blir noe lavere pr. innbygger. Det har vært en viss import av storfekjøtt pga. nedgang i storfebestanden som følge redusert melkeproduksjon. Produksjon og forbruk av egg viser en økning de siste årene etter en periode med små endringer.

Figur 9 Produksjon og forbruk av matkorn, poteter og hagebruksprodukter, 1972–2022 Kilder: Helsedirektoratet (2024) og Budsjettnemnda for jordbruket (2024a)

Figur 10 Produksjon og forbruk av melk og melkeprodukter. Kilder: Helsedirektoratet (2024) og Budsjettnemnda for jordbruket (2024a)

Produksjon av økologiske produkter

Antall driftsenheter som driver økologisk, har gått ned i en årrekke, og i 2023 var det registrert 1 939 økologiske produsenter, 603 færre enn i 2013. Det er flest økologiske produsenter i Viken, og i Vestland er det størst nedgang i antall enheter. Av de store jordbruksfylkene i landet, er det Rogaland som har færrest økologiske enheter. Selv om antall økologiske enheter har økt noe i Rogaland de siste årene, var det likevel bare 1,6 prosent av enhetene i Rogaland som drev økologisk (Debio, 2023).

Arealet som drives økologisk har også gått ned etter 2012. Fra 2019 til 2020 så det ut til at utviklingen var snudd, og det økologisk drevne arealet økte, men etter 2020 er det økologiske arealet igjen redusert, med 9 854 dekar fra 2020 til 2023. Fra 2013 er det økologiske arealet redusert med 13 prosent. Av det totale jordbruksarealet i Norge, var det 4,2 prosent som ble drevet økologisk i 2023, som tilsvarer ca. 411 000 dekar. Trøndelag, Vestfold/Telemark og Oslo + Viken har størst andel økologisk drevet jordbruksareal (Debio, 2023).

Fra 2010 har omsetningsverdien av økologiske matvarer gjennom dagligvarehandelen økt fra år til år, med en liten nedgang de siste årene. All omsetning av økologiske varer gjennom dagligvarehandelen økte med 0,5 prosent fra 2022 til 2023. Det var en stor

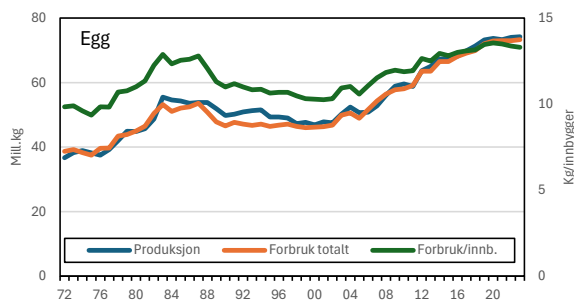
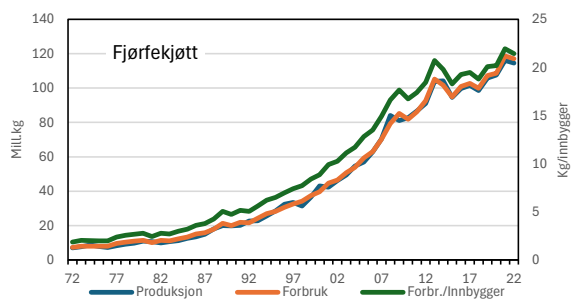
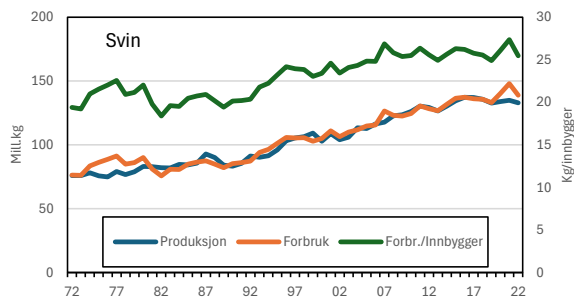
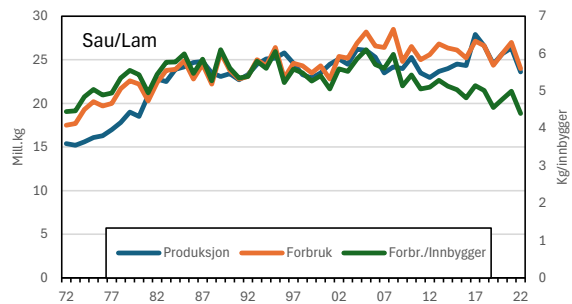
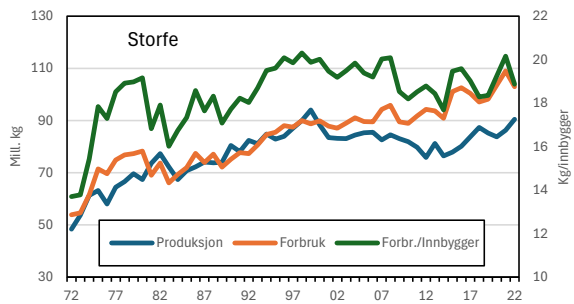
økning i omsetningen av meieriprodukter, drikkevarer og fersk fisk/skalldyr. Målt i verdi er det tørrvarer som har størst omsetning med 857 mill. kr.

Total omsetning av økologiske matvarer utgjorde en verdi på 2,5 mrd kroner i 2023. På grunn av prisstigning kan man ikke sikkert vite om økt omsetning skyldes økt forbruk eller økte priser. I salgskanalene utenom dagligvarehandel har det vært en liten oppgang i omsetning av økologiske produkter (Landbruksdirektoratet, 2024).

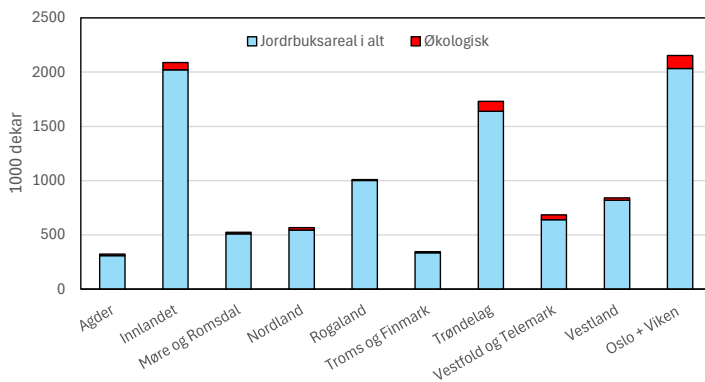
PRISUTVIKLING PÅ MATVARER

Norskprodusert andel av matvareforbruket beregnes som summen av norsk produksjon og import, fratrukket eksport. Som mål på den norskproduserte andelen av matvareforbruket, nyttes ofte begrepet selvforsyningsgrad. Selvforsyningsgraden beregnes som norskproduserte matvarer i prosent av totalt forbruk av mat. Selvforsyningsgraden inkluderer dermed bare den delen av forbruket som er basert på norsk produksjon. Selvforsyningsgraden tar ikke hensyn til hvor innsatsfaktorer kommer fra. For eksempel om kraftfôret som brukes i kjøttproduksjon, er norskprodusert eller importert. I selvforsyningsgraden inngår ikke den maten som Norge eksporterer, f.eks. er ikke norsk eksport av fisk med. I en krisesituasjon vil forbruket kunne vris over til en diett med mer fisk. Det vil kunne øke selvforsyningen av mat. Forbruk, import og

Figur 11 Produksjon og forbruk av kjøtt og egg, 1972–2022. Kilder: Helsedirektoratet (2024) og Budsjettnemnda for jordbruket (2024a)

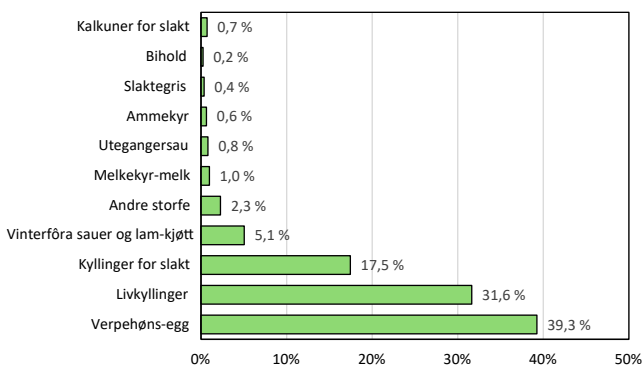

Figur 12 Økologisk areal i prosent av totalt jordbruksareal. Kilde: Debio (2023)

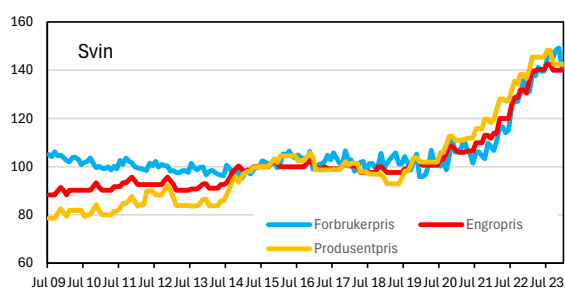
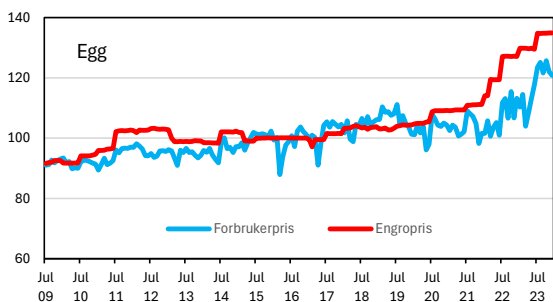
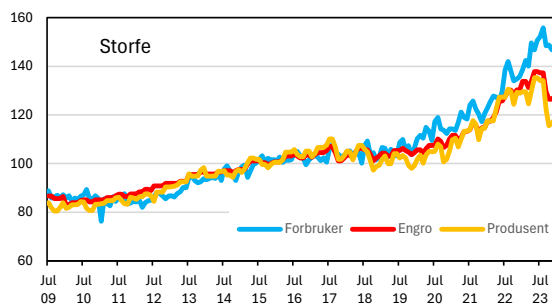
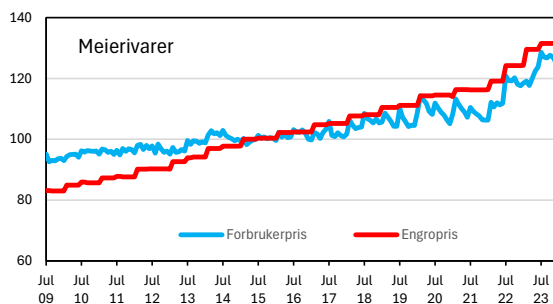
eksport av matvarer beregnes i energi når man skal finne selvforsyningsgraden. Selvforsyningsgraden er illustrert i figur 15. I perioden 1970 til 2022 har selvforsyningsgraden ligget på mellom 45 og 55 prosent, med unntak av dårlige kornår som 2012 og 2018 hvor selvforsyningsgraden falt under 45 prosent.

Import og eksport

Figur 16 viser foreløpige tall for 2023 for forholdet mellom produksjon, import og eksport i millioner kg for typiske norske landbruksprodukter. For alle produkter er eksporten liten. Dette illustrerer at norsk produksjon er innrettet mot det innenlandske markedet. Importen er størst for de varene som det av klimatiske og arealmessige årsaker produseres mindre av enn forbruket innenlands, i første rekke omfatter dette frukt og bær.

Figur 13 Fordeling av husdyr i økologisk drift. Kilde: Debio (2023)

Figur 14 Prisutvikling for noen matvarer på produsent-, engros- og forbrukernivå. Indeks 2015=100 Kilde: Norsk institutt for bioøkonomi (2024b).

SKOGBRUK I NORGE

Naturressurser

I alt 127 mill. dekar, eller ca. 39 prosent av landarealet i Norge, er skogkledd. Det skogkledd arealet omfatter skog både under og over barskoggrensen. Rundt 82 mill. dekar er produktivt skogareal, det tilsvarer over 25 prosent av Norges landareal. Produktiv skog er skog som produserer mer enn 0,1 m³ per dekar per år. De siste tallene fra Landsskogtakseringen viser en stående kubikkmasse på 998 mill. m³.

879 mill. m³ står på det produktive skogarealet. Årlig tilvekst på det produktive skogarealet var 21,8 mill. m³ i 2022. Den totale tilveksten var på 23,9 mill. m³ (Statistisk sentralbyrå 2023c). I 2022 utgjorde gran 44 prosent av den stående kubikkmas-

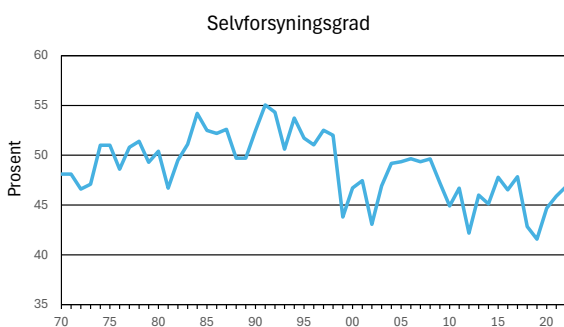
sen, 31 prosent var furu og 25 prosent lauvtrær, mot henholdsvis 53, 28 og 19 prosent i 1933.

Storviltet

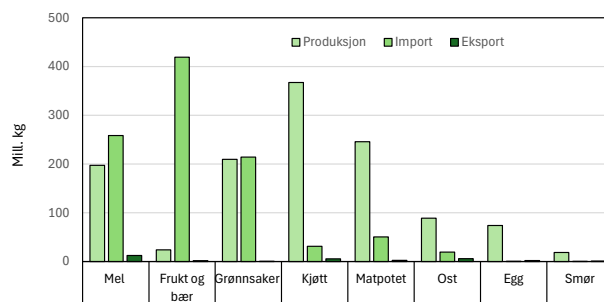
Det jaktbare viltet utgjør en stor økonomisk ressurs i skogbruket og for utmarksområdene.

I jakt sesongen 2023/2024 ble det felt 26 003 elg, 52 503 hjort og 3 493 villrein (Statistisk sentralbyrå 2024d–f). Flest elger ble felt i Innlandet, mens Vestland var det fylke hvor det ble felt flest hjorter. Villreinområdet Reinheimen/Breheimen hadde flest felte rein, etterfulgt av Hardangervidda. Utviklingen i antall felte og tillatt felte dyr er vist i figur 17.

Samlet stipulert slaktevekt for hjortedyra som ble felt i jakt sesongen 2023/2024, kan settes til 3 172 tonn for

Figur 15 Selvforsyningsgrad i norsk jordbruk, målt på energi- basis, 1970–2022 i prosent. Kilde: Helsedirektoratet (2024)

Figur 16 Produksjon, import og eksport av utvalgte landbruksvarer, mill. kg, 2022. Kilde: Helsedirektoratet (2024)

elg, 2 455 tonn for hjort og 126 tonn for rein. Med en antatt førstehåndspris per kg på 100 kroner, utgjør dette en samlet førstehåndsverdi for kjøttet på 575,3. mill. kroner. I tillegg kommer verdien av rekreasjonsopplevelsen, troféverdien, inntektene fra innløsning, guiding, salg av jaktkort og verdien av videreomsetning m.m., samt verdien av felte rådyr og annet småvilt.

Selv om jakt på elg og hjort gir grunneier og andre store inntekter, fører de store hjortedyra til skader på skogen. Hjorteviltet kan også forårsake trafikkskader både i vei- og jernbanetrafikken.

I områder med mye frukttrær kan også hjorten forårsake skader som medfører avlingsreduksjon.

Klimaregulator

Ved siden av å være råstoffleverandør, har skogen en betydelig verdi som klimaregulator fordi skogbiomassen er av stor betydning for CO₂-innholdet i atmosfæren. Nettoopptaket av CO₂ fra skogen i Norge var i 2022 på 17,9 mill. tonn (Miljødirektoratet 2024). Dette tilsvarer rundt 38 prosent av Norges totale utslipp av klimagasser. De totale utslippene i 2023 var på 46,6 millioner tonn (Statistisk sentralbyrå 2024g).

Tømmervolumet i norske skoger har økt fra 300 mill. m³ i 1919 til rundt 998 mill. m³ i dag. I 2020 utgjorde karbonlagring i levende biomasse vanlige norske treslagene utgjør karbon om lag 50 prosent av tørrvekten. Økt bruk av trematerialer og treprodukter vil derfor bidra til lagring av karbon i trevirkets levetid. I tillegg er framstilling av treprodukter lite energikrevende sammenlignet med alternative produkter som betong og stål og gir lite prosessutslipp. Avfallsproduktene kan benyttes som bioenergi og erstatte fossile energikilder.

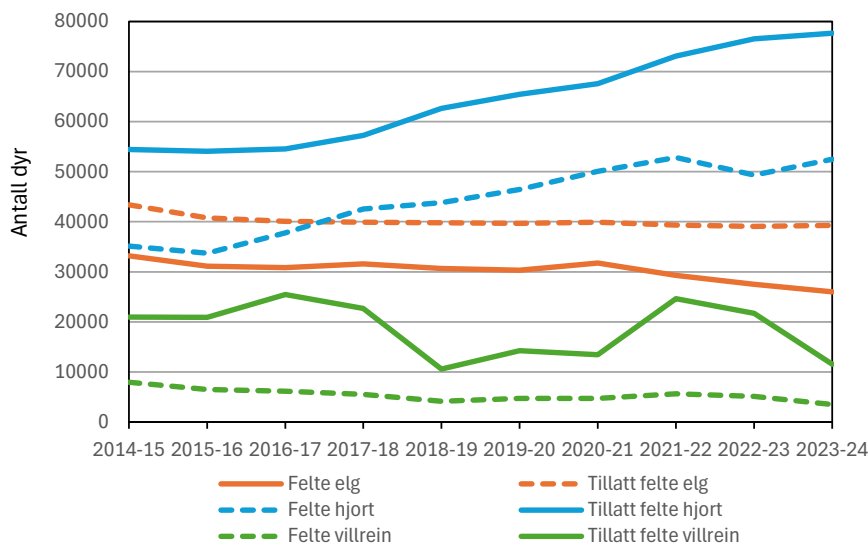
I klimagassregnskapet går hogst av skog inn i regnskapet som utslipp det året hogsten foregår og tømmeret tas ut av skogen. Det blir ikke tatt hensyn til at store deler av tømmeret går til produksjon av bygningsmaterialer eller andre produkter som bidrar til fortsatt karbonbinding. Måten det regnes på innebærer også at for eksempel utslipp ved brenning av bio-brensel blir tatt inn i regnskapet for skogen før det blir brensel.

Økonomi

I 2023 ble det levert 10,9 mill. m³ tømmer til skogsindustrien. Sammenlignet med 2022, ble det avvirket 496 000 m³ mindre i 2023. 36 prosent av den totale avvirkningen i 2023 ble eksportert. Sverige mottok 73 prosent av det totale volumet som ble eksportert. 49 prosent av tømmeret som ble eksportert var massevirke. Totalt ble det importert 229 309 m³ tømmer til Norge i 2023.

Skurtømmerets andel av industrivirket ligger på ca. 54 prosent. Dersom vi ikke regner med ved til brensel, er ca. 74 prosent av avvirkningskvantumet gran og ca. 23 prosent furu, slik at lauvtrevirket bare utgjør ca. 3 prosent av det totale avvirkningskvantumet. I 2023 ble 66 prosent av salgsvirket levert fra Østlandsfylkene Innlandet, Oslo og Viken hvorav Innlandet, som det klart største skogfylket, alene hadde ca. 40 prosent av totalleveransen (Statistisk sentralbyrå 2024h).

En rekke papirprodusenter har i løpet av de siste femten årene blitt nedlagt, blant annet Sødra Cells anlegg på Tofte. Frafall av innenlandske mottakere av massevirke forklarer hvorfor omtrent halvparten av massevirket som ble avvirket, ble eksportert i 2023. Norske Skogs fabrikker i Halden og Skogn og Borre-

Figur 17 Felte og tillatt felte elg, hjort og rein Kilder: Statistisk sentralbyrå 2024 d-f

gaard i Sarpsborg er de største mottakerne av massevirke i Norge. Sagtømmeret blir i større grad foredlet av innenlandske produsenter, hvor Moelven og Bergene Holm er de største.

Bruttoverdien av det solgte industrivirket var 5,9 mrd. kr i 2023, som er en økning på 2,4 prosent sammenlignet med året før. Beregning av gjennomsnittlig virkespris viser at skogeierne fikk 545 kr per m³ i 2023. Prisen per m³ økte dermed med 36 kroner i forhold til 2022. De siste årene har det vært avvikning for salg på ca. 13 000 skogeiendommer i Norge.

I tillegg til avvikning for salg, blir det hvert år avvirket virke til brensel. De siste årene har det blitt avvirket i overkant av 2 millioner m³ virke til brensel. Rundt 66 prosent av dette volumet var virke fra lauvtrær. I tillegg ble det importert 146 546 m³ ved til Norge. Rundt 85 prosent av denne veden ble importert fra Baltikum (Statistisk sentralbyrå 2023i).

Skogbruket i Norge blir stadig mer ren kapitalinntektskilde for eierne, og ca. 90 prosent av salgskvantumet blir felt og kvistet med hogstmaskin. Det er totalt 126 125 skogeiendommer i Norge. Størrelsen på gjennomsnittlig produktivt skogareal per skogeiendom var på 555 dekar i 2022. Litt under 1 200 skogeiendommer var større enn 5 000 dekar, men disse utgjorde nærmere 1/3 av det totale produktive skogarealet. Rundt 1/3 av eiendommene hadde et produktivt skogareal mellom 25 og 99 dekar. På 30 068 av skogeiendommene ble skogbruk drevet i kombinasjon med aktivt jordbruk i 2022. 96 prosent av skogeiendommene er i privat eie (Statistisk sentralbyrå 2019j).

Skogbruket med tjenester tilknyttet skogbruk, hadde et bruttoprodukt på vel 7,2 mrd. kr og sysselsatte om lag 7 100 personer i år 2021, som er siste året det er publisert fylkesfordelt nasjonalregnskap for. Innlandet er det største skogfylket, både regnet i bruttoprodukt og i sysselsetting.

Innlandet sto til sammen for mer enn halvparten av bruttoproduktet i skogbruket i 2021. Samlet bruttoprodukt for trelast, trevare og papirindustrien utgjorde 20,3 mrd. kr, og sysselsatte til sammen 19 900 personer i 2021.

Fylkene Hedmark og Østfold stod for 49 prosent av det totale bruttoproduktet, og 35 prosent av sysselsettingen (Statistisk sentralbyrå, 2023a).

LITTERATUR

- Budsjettnemnda for jordbruket. 2024a Totalkalkylen for jordbruket. Jordbrukets totalregnskap 2022 og 2023 og budsjett 2024. Sektorregnskapet og regnskapet for aktive jordbruksbedrifter. Oslo, august 2024.
- Debio 2023. www.debio.no/om-debio/statistikk Helsedirektoratet. 2024. Utviklingen i norsk kosthold 2023. Matforsyningsstatistikk. Helsedirektoratet, Oslo
- Kartverket. 2024. Arealstatistikk for Norge 2018. <https://www.kartverket.no/kunnskap/fakta-om-norge/Arealstatistikk/Arealstatistikk-Norge/>
- Landbruksdirektoratet. 2024. Produksjon av økologiske landbruksvarer 2023. <https://www.landbruksdirektoratet.no/no/dokumenter/publikasjoner>
- Miljødirektoratet 2024. Utslipp og opptak fra skog og annen arealbruk. <https://miljostatus.miljodirektoratet.no/tema/klima/norske-utslipp-av-klimagasser/utslipp-og-opptak-fra-skog-og-arealbruk/>
- Norsk institutt for bioøkonomi. 2022. Driftsgranskinger i jord- og skogbruk. Oslo.
- Norsk institutt for bioøkonomi. 2024b. Månedlige prisindekser. <https://www.nibio.no/tema/landbruksokonomi/matpriser/prisutvikling-2023?locationfilter=true>
- Norsk institutt for bioøkonomi 2023: Bærekraftig skogbruk i Norge. <http://www.skogbruk.nibio.no/klimagassregnskapet-for-norske-skoger>
- Statistisk sentralbyrå. 2023a. Statistikkbanken. <https://www.ssb.no/jord-skog-jakt-og-fiskeri/jordbruk/statistikk/gardsbruk-jordbruksareal-og-husdyr>
- Statistisk sentralbyrå. 2023b. Statistikkbanken, tabell 06528: Landbrukseiendommer med bebyggelse og bosetting, etter produktivt skogareal.
- Statistisk sentralbyrå 2023c. Landskogstakseringen 2018-2022. <https://www.ssb.no/jord-skog-jakt-og-fiskeri/statistikker/lst>
- Statistisk sentralbyrå 2024d. Elgjakt 2023. <https://www.ssb.no/jord-skog-jakt-og-fiskeri/statistikker/elgjakt>
- Statistisk sentralbyrå 2024e. Hjørtejakt 2023. <https://www.ssb.no/jord-skog-jakt-og-fiskeri/statistikker/hjortejakt>
- Statistisk sentralbyrå 2024f. Villreinjakt 2023. <https://www.ssb.no/jord-skog-jakt-og-fiskeri/statistikker/reinjakt>
- Statistisk sentralbyrå 2024g. Utslipp til luft 2023. <https://www.ssb.no/natur-og-miljo/statistikker/klimagassn>
- Statistisk sentralbyrå 2024h. Skogsavvikning for salg 2018. <https://www.ssb.no/jord-skog-jakt-og-fiskeri/statistikker/skogav/aar-endelige>
- Statistisk sentralbyrå. 2023i. Utenrikshandel med varer etter varenummer (HS) og land. Tre, trevarer og tremasse, Ved til brensel. <https://www.ssb.no/statbank/table/08801/>
- Statistisk sentralbyrå 2019j. Skogeiendommer 2022. <https://www.ssb.no/stskog>
- Statistisk sentralbyrå 2021. Statistikkbanken11713: Fylkesfordelt nasjonalregnskap, etter næring, statistikkvariabel, år og region. 2008-2021.

FORFATTERE:

Kristian Berg og Kristian Bjerke (red.)